

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ*

Ἐξετάζοντας κανείς, ἔστω καὶ σὲ γενικὲς γραμμές, τὴν πολιτικὴ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Β' παγκόσμιου πολέμου πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη μας, νὰ διακρίνη σ' αὐτὴν τρεῖς κυρίως φάσεις: ἡ πρώτη καλύπτει τὴ χρονικὴ περίοδο ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου ὡς τὴν ἐμπλοκὴ τῆς Ἑλλάδας σ' αὐτὸν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ Ἄξονα (Σεπτέμβριος 1939 - Μάιος 1941), ἐνῶ ἡ δευτέρα, ποὺ φθάνει ὡς τὰ τέλη τοῦ 1944, ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς τῆς χώρας ἀπὸ τὰ γερμανικά, ἰταλικά καὶ βουλγαρικά στρατεύματα, τὴν ἀπελευθέρωσίν της, τὴν ἐμφύλια σύγκρουση τοῦ Δεκεμβρίου 1944, καθὼς καὶ τὴν ἀνάμιξι τῶν Ἀγγλων σ' αὐτήν. Ὡς τρίτη, τέλος, φάση θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἡ στάση τῶν Μ. Δυνάμεων ἀπέναντι στὰ ἑλληνικὰ θέματα τόσο κατὰ τὶς διασκέψεις τῶν Συμμάχων τοῦ 1945 (διασκέψεις Γιάλτας καὶ Πότσδαμ) ὅσο καὶ κατὰ τὸ συνέδριον Εἰρήνης τῶν Παρισίων τοῦ 1946.

Στὶς παραμονὲς τοῦ Β' παγκόσμιου πολέμου ἡ Ἑλλάδα ἦταν μιὰ οὐδέτερη χώρα ποὺ δὲν συνδεόταν μὲ συμμαχία μὲ καμιά ἀπὸ τὶς Μεγάλες εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις. Τὸ καθεστῶς τοῦ δικτάτορα Μεταξᾶ, ἂν καὶ συγγένευε πολὺ ἰδεολογικὰ μὲ τὰ καθεστῶτα τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας καὶ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας, δὲν ἔπαινε μολαταῦτα νὰ εἶναι περισσότερο προσανατολισμένο πρὸς τὴ Μ. Βρεταννία καὶ λόγω τῶν δεσμῶν τῆς ἑλληνικῆς δυναστείας μὲ τὴ χώρα αὐτή, ἀλλὰ κυρίως λόγω τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ συμφέροντα τῆς χώρας ἐξαρτιόταν περισσότερο ἀπὸ τὴ ναυτικὴ Δύναμη ποὺ κυριαρχοῦσε στὴ Μεσόγειο.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου ἡ Ἑλλάδα εἶχε διακηρύξει τὴν ἀπόφασίν της νὰ τηρήσῃ πολιτικὴ οὐδετερότητα πρὸς ὅλους τοὺς ἀντιμαχόμενους, ἡ πορεία ὅμως τῶν γεγονότων τὴν ἔσπρωχνε μοιραῖα πρὸς τὸ στρατόπεδο τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἀπειλὴ γιὰ τὴ χώρα εἶχε ἤδη ἐκδηλωθῆ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τοῦ

* Εἰσήγηση ποὺ ἔγινε στὰ γαλλικὰ στὸ Ε' Διεθνὲς Συνέδριον Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης (Βελιγράδι, 11-16 Σεπτεμβρίου 1984).

πολέμου με την κατάληψη τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τοὺς Ἴταλους τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1939. Ἄν καὶ ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἔσπευσε νὰ διαβεβαιώσῃ τὴν Ἑλλάδα ὅτι εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ σεβαστῇ τὴν ἑδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς χώρας, δὲν ὑπῆρχε πιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἰταλικὸς ἐπεκτατισμὸς στὰ Βαλκάνια δὲν θὰ ἀρκοῦνταν μόνον στὴν κατάληψη τῆς Ἀλβανίας. Καὶ πραγματικά, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ σειρὰ ποικίλων προκλήσεων, πού κορυφώθηκαν μὲ τὸν ἄνανδρο τορπιλλισμὸ τοῦ ἐλληνικοῦ καταδρομικοῦ «Ἑλλη» στὶς 15 Αὐγούστου 1940 (γιουρτὴ τῆς Παναγίας), τὸ τηλεσίγραφο τοῦ Μουσολίνι τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς Ἑλλάδας νὰ ἀντισταθῇ ὁδήγησαν τὴ χώρα στὴν ἀναγκαστικὴ ἐμπλοκὴ τῆς στοῦ μεγάλο πόλεμο.

Ἡ Γερμανία, μολονότι ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις τηροῦσε ἀπέναντι τῆς στάσεως ἀφογῆς οὐδετερότητας, σὲ μερικὰ ἰδίως θέματα καὶ φιλική, εἶχε δεχθῆ κατ' ἀρχὴν νὰ θεωρηθοῦν ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία ὡς «ζωτικὸς χώρος» τῆς Ἰταλίας, ἔκρινε ὅμως πρόωρη τὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδας, γιὰτὶ δημιούργησε γενικώτερες ἐμπλοκὰς καὶ προβλήματα στὰ Βαλκάνια. Ἔτσι, ἐπέσπευσε τὴν προετοιμασίαν τοῦ σχεδίου ἐπίθεσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδας καὶ Γιουγκοσλαβίας (σχέδιο «Μαρίτα»), ἀφοῦ προηγουμένως, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν προσχώρησιν τῆς Βουλγαρίας στοῦ Τριμερὲς Σύμφωνο, ἐνθάρρυνε τὶς βλέψεις τῆς γιὰ ἔξοδον στοῦ Αἰγαίου σὲ βάρος τῆς Ἑλλάδας. Τὴν πρώτην Μαρτίου 1941 ἡ Βουλγαρία προσχώρησε στὸν Ἀξονα, τὴν ἐπομένην τὰ γερμανικὰ στρατεύματα μπῆκαν ἀπὸ τὴν Ρουμανίαν εἰς τὴν χώρα αὐτὴ καὶ στὶς 6 Ἀπριλίου 1941 ἔξαπολύθη ἀπὸ τὸ βουλγαρικὸ ἔδαφος ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα βρέθηκε ἀντιμέτωπη μὲ τὶς δύο Μ. Δυνάμεις τοῦ Ἀξονα. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς ἐλληνοβρετανικῆς ἀντίστασις ἡ χώρα μοιράσθηκε σὲ ζῶνες γερμανικῆς καὶ ἰταλικῆς κατοχῆς, ἐνῶ ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Δυτικὴ Θράκη παραχωρήθησαν στοὺς Βουλγάρους πού μετέτρεψαν τὴ στρατιωτικὴν κατοχὴν σὲ de facto ἐνσωμάτωσιν στοῦ βουλγαρικὸ κράτος.

Ἄς δοῦμε ὅμως μὲ συντομίαν ποιὰ ἦταν, κατὰ τὴν ἴδιαν χρονικὴν περίοδον, ἡ στάσις καὶ τῶν ὑπόλοιπων Μ. Δυνάμεων ἀπέναντι τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, μετὰ τὴν ὑπογραφήν στὶς 23 Αὐγούστου 1939 τοῦ γερμανοσοβιετικοῦ συμφώνου μὴ ἐπιθέσεως (τοῦ γνωστοῦ ὡς συμφώνου Ribbentrop - Molotov), τοῦ ὁποίου τὸ πρόσθετον Μυστικὸν Πρωτόκολλον ἐξασφάλιζε τὴν ἱκανοποίησιν τῶν σοβιετικῶν βλέψεων εἰς τὴν Φινλανδίαν, τὰ Βαλτικὰ κράτη, τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Βεσσαραβίαν, εἶχε ἐπιδιώξει, χωρὶς ἐπιτυχίαν, τὴν προσέγγισιν μὲ τὴν Ἰταλίαν μὲ σκοπὸν τὴν σύναψιν συμφωνίας πού θὰ ἀναγνώριζε τὸν ἰδιαιτέρον ρόλον τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ Μεσόγειον μὲ ἀντίστοιχον ἀναγνώρισιν τῆς Μαύρης Θάλασσης ὡς ζώνης τῆς δικῆς τῆς ἐπιρροῆς. Παράλληλα ὅμως θεωροῦσε βάσιμες καὶ τὶς διεκδικήσεις τῆς Βουλγαρίας ἀπέναντι τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρουμανίαν. Γι' αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐλληνοϊταλικῆς σύγ-

κρουσης ἢ στάση της ὑπῆρξε ἀδιάφορη. Μόνο μετὰ τὴν προσχώρηση τῆς Βουλγαρίας στὸν Ἄξονα ἢ Σοβιετικὴ Ἐνωση κατέκρινε τὴν πράξη αὐτὴ καὶ δήλωσε ὅτι δὲν μπορεῖ πιά νὰ ὑποστηρίξει ὁποιαδήποτε ἐνέργεια τῆς βουλγαρικῆς κυβέρνησης γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς της αὐτῆς. Ἀνάλογη ὑπῆρξε ἡ στάση τῆς ἴδιας Δύναμης καὶ ἀπέναντι στὴ γερμανικὴ ἐπίθεση κατὰ τῆς Ἑλλάδας. Μάλιστα, στὶς 3 Ἰουνίου 1941 (δηλαδὴ μετὰ τὴν κατάληψη καὶ τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς) ἀπεπέμφθη ἀπὸ τὴ Μόσχα ὁ Ἑλληνας πρεσβευτῆς, ὅμως λίγες μέρες ἀργότερα ἀκολούθησε ἡ γερμανικὴ ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καὶ ἡ Ἑλλάδα μεταβλήθηκε σὲ de facto σύμμαχό της.

Οἱ δύο μεγάλες εὐρωπαϊκὲς δημοκρατίες, ἡ Μ. Βρεταννία καὶ ἡ Γαλλία, ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, ἔσπευσαν νὰ ἐγγυηθοῦν (13 Ἀπριλίου 1939) τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ρουμανίας. Μετὰ τὴν κατάρρευση ὅμως τῆς Γαλλίας, ὅταν ἔγινε ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεση, μόνος σύμμαχος τῆς Ἑλλάδας εἶχε μείνει ἡ Μ. Βρεταννία, ἡ συμπαράσταση τῆς ὁποίας δὲν ὑπῆρξε ἰκανὴ νὰ ἀποτρέψει τὴν ὑποδούλωση τῆς χώρας. Ἡ δύσκολη θέση στὴν ὁποία βρισκόνταν τότε οἱ ἀγγλικὲς δυνάμεις στὸ μέτωπο τῆς Β. Ἀφρικῆς δὲν ἐπέτρεπαν τὴ στρατιωτικὴ ἐνίσχυση τῶν Ἑλλήνων σὲ μεγάλη κλίμακα, ὡς ἕνα σημεῖο ὅμως τὴν ἀποστολὴ βρεταννικῶν δυνάμεων ἐμπόδισε καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς ἐλληνικῆς κυβέρνησης, πού δὲν ἤθελε νὰ δώσει ἀφορμὴ στὴ Γερμανία γιὰ ἐπέμβαση. Μόνο μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν Γερμανῶν στὴ Βουλγαρία ἀποβιβάστηκε στὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα ἕνα βρεταννικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα, τὸ ὁποῖο, ἂν καὶ πολέμησε μὲ ἥρωισμό, δὲν ἐμπόδισε τὴ γερμανικὴ προέλαση. Ἀκόμη, ἡ Μ. Βρεταννία εἶχε ἀπευθύνει αὐστηρὲς προειδοποιήσεις πρὸς τὴ Βουλγαρία γιὰ τὶς συνέπειες πού θὰ εἶχε μιὰ ἐπίθεσή της ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας καὶ πίεσε τὴν Τουρκία νὰ καθορίσῃ σαφέστερα τὴ θέση της σὲ περίπτωσι τέτοιας βουλγαρικῆς ἐπίθεσης. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὅμως, μὲ διάφορα προσχήματα, ἀρνήθηκε νὰ θεωρηθῇ ἔστω καὶ προσωρινά, ἕνα τμῆμα τῆς Κύπρου ὡς ἐλληνικὸ ἔδαφος, γιὰ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ ὁ βασιλιάς καὶ ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνηση. Ἐπίσης ἀπέφυγε νὰ ἰκανοποιήσῃ ἐλληνικὸ αἶτημα γιὰ κήρυξη πολέμου ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας (μετὰ τὴν κατάληψη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ἐλληνικῶν περιοχῶν) μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι αὐτὸ θὰ ἐπηρέαζε δυσμενῶς τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση καὶ τὴν Τουρκία.

Οἱ Η.Π.Α., τέλος, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Εὐρώπη ἦταν τότε μικρὰ καὶ γιὰ τὰ Βαλκάνια σχεδὸν ἀνύπαρκτα, μὲ μήνυμα τοῦ Προέδρου Roosevelt πρὸς τὸν βασιλιά τῶν Ἑλλήνων ἐκδήλωσαν τὴ συμπάθειά τους πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ διαβεβαίωσαν ὅτι θὰ τὴν βοηθοῦσαν στὸν ἀγῶνα της ἐναντίον τῆς ἰταλικῆς ἐπίθεσης. Ἡ ὑπόσχεση ὅμως αὐτὴ δὲν πρόλαβε νὰ ὑλοποιηθῇ ὅσο διαρκοῦσε ὁ ἐλληνοϊταλικὸς πόλεμος. Ἀκόμη, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1941, ὁ ἕκτακτος ἀπεσταλμένος τοῦ Ἀμερικανοῦ Προέδρου συνταγματάρχης Donovan προειδοποίησε αὐστηρὰ τὴ Βουλγαρία γιὰ τὰ ἐπακόλουθα

τυχόν προσχώρησής της στον "Αξονα, καθώς και για την απόφαση τῆς 'Αμερικῆς νὰ συμπαρασταθῆ στὴν 'Αγγλία καὶ τὴν 'Ελλάδα.

Μετά τὴν κατάληψη τῆς χώρας ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ "Αξονα δὲν μπορεῖ πιά νὰ μιλήσῃ κανεὶς γιὰ πολιτικὴ τῆς 'Ιταλίας καὶ Γερμανίας ἀπέναντι στὴν 'Ελλάδα, ἐκτὸς ἂν ἀναφερθῆ στὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ δύο αὐτὲς Δυνάμεις ἀπέβλεπαν στὸ μελλοντικὸ ἀκρωτηριασμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. "Ἦδη αὐτὸ εἶχε πραγματοποιηθῆ ὡς ἓνα σημεῖο μὲ τὴν προσάρτηση τῶν 'Ιόνιων νησιῶν ἀπὸ τοὺς 'Ιταλοὺς καὶ τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Βέβαια, τυχὸν νίκη τοῦ "Αξονα εἶναι πιθανὸ νὰ εἶχε καὶ ἄλλα δυσάρεστα ἐπακόλουθα γιὰ τὴν 'Ελλάδα, ὅπως π.χ. τὴν ἐνσωμάτωση τῆς 'Ηπείρου στὸ ἄλβανικὸ («κράτος»), πού εἶχαν κατασκευάσει οἱ 'Ιταλοὶ καὶ οἱ 'Αλβανοὶ συνεργάτες τους, καὶ ἄλλα.

'Απὸ τοὺς τρεῖς Συμμάχους, Μ. Βρεταννία, Η.Π.Α. καὶ Σοβιετικὴ "Ενωσις, ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν τύχη τῆς 'Ελλάδας γενικὰ εἶχε ἡ πολιτικὴ τῆς πρώτης. "Ἡ 'Αμερικῆ, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐνδιαφέρον της γιὰ τὴν 'Ελλάδα ἦταν τότε ἀσήμαντο, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ἀλλὰ καὶ γιατί ἀναγνώριζε ὅτι ἡ Μέση 'Ανατολὴ καὶ τὰ Βαλκάνια, ὡς πρὸς τὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις, ὑπάγονταν στὴν ἀρμοδιότητα τῶν "Αγγλων, ἀκολουθοῦσε βασικὰ ἀπέναντι στὴν 'Ελλάδα τὴν πολιτικὴ τῆς Μ. Βρεταννίας, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνῃ ὅτι σὲ μερικὰ θέματα δὲν ὑπῆρχε διάσταση γνώμῶν, ἀκόμη καὶ διαφωνίες, ἀνάμεσα στοὺς δύο συμμάχους. 'Αλλὰ καὶ ἡ Σοβιετικὴ "Ενωσις δὲν ἔδειξε, τουλάχιστο κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ πολέμου, ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα, ἀναγνωρίζοντας, κατὰ κάποιον τρόπο, τὸ δικαίωμα τῶν Βρεταννῶν νὰ ἔχουν προτεραιότητα στὴ χώρα αὐτή. Αὐτὸ βέβαια εἶχε ἀργότερα ὡς ἀντάλλαγμα τῆ βρεταννικῆ ἀποδοχῆ τοῦ ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος τῆς Σοβιετικῆς "Ενωσις γιὰ ἄλλες βαλκανικὲς χώρες.

"Όταν ἀναφέρεται κανεὶς στὴν πολιτικὴ τῆς Μ. Βρεταννίας ἀπέναντι στὴν 'Ελλάδα κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ πρέπει νὰ διακρίνῃ δύο ὕψεις της: α) τὴν πολιτικὴ της ἀπέναντι στὸ βασιλιά καὶ τὴν ἐξόριστὴ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, πού εἶχε ἐγκατασταθῆ στὴν ἀρχὴ στὸ Λονδίνο καὶ κατόπιν στὸ Κάιρο (σ' αὐτὴν πρωταρχικὸ ρόλο παίξει ὁ πολιτικὸς καὶ διπλωματικὸς παράγοντας), καὶ β) τὴ στάσις της ἀπέναντι στὰ κινήματα ἀντίστασις καὶ ἰδιαίτερα ἀπέναντι στὶς ὀργανώσεις Ε.Α.Μ. / Ε.Λ.Α.Σ. τῆς ἀριστερᾶς (ἐδῶ μεγαλύτερη σημασία ἔχει, τουλάχιστο ὡς τὰ μέσα τοῦ 1943, ὁ πολεμικὸς παράγοντας). Εἶναι βέβαια δύσκολο, λόγω τοῦ περιορισμένου χρόνου, νὰ δώσῃ κανεὶς μιὰ ἱκανοποιητικὴ εἰκόνα τοῦ θέματος αὐτοῦ, γι' αὐτὸ καὶ θὰ περιοριστοῦμε νὰ παρουσιάσουμε μόνον μερικὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ του.

Παρόλο πού πολλοὶ Βρεταννοὶ ἐπίσημοι καὶ ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργὸς W. Churchill εἶχαν διακηρύξει ἐπανειλημμένα τὴν ἐκτίμησις καὶ τὸ θαυμασμὸ

τους γιὰ τὸν ἀγώνα τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ τὴ σταθερὴ ἀπόφασή τους γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἡ στάση μολαταῦτα τῆς Μ. Βρεταννίας ἀπέναντι στὴν ἐξόριστη ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν παρουσίαζε, μπορούμε νὰ πούμε, κάποια ιδιαίτερη μεταχείρισις, ἀλλὰ ἦταν ἐξαρτημένη ἀπὸ τοὺς γενικώτερους στόχους καὶ τὶς φάσεις τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Αὐτὸ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα πολλὰς φορές, ὅχι μόνο νὰ μὴν ικανοποιοῦνται δίκαια ἑλληνικὰ αἰτήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ παραγνωρίζεται ἡ προσφορὰ τῆς Ἑλλάδος γιὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν ἄλλες βρεταννικὲς ἐπιδιώξεις.

Κάναμε ἡδὴ λόγο γιὰ τὴ στάση τῆς Μ. Βρεταννίας ἀπέναντι στὸ ἑλληνικὸ αἶτημα γιὰ κήρυξη πολέμου ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφέρουμε καὶ μερικά ἄλλα τέτοια γεγονότα, ὅπως π.χ. τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιμετώπισε ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις τὸ ἑλληνικὸ αἶτημα (Νοέμβριος 1941) γιὰ μερικὴ ἄρση τοῦ ναυτικοῦ ἀποκλεισμοῦ μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίλυση τοῦ ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος τῆς κατεχόμενης Ἑλλάδος, καὶ ἄλλα. Ἐπίσης καὶ τὰ ὑπομνήματα πρὸς τὴ Μ. Βρεταννίαν καὶ τὶς Η.Π.Α. (29 Σεπτεμβρίου 1941, 21 Ἰουνίου 1942 καὶ ἄλλα), μὲ τὰ ὁποῖα προβάλλονταν οἱ ἔθνικες διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος (Δωδεκάνησα, Β. Ἠπειρος, διαρρύθμισις τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων καὶ Κύπρος), δὲν ἔγιναν δεκτὰ μὲ τὴ δικαιολογίαν ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν μπορούσαν νὰ ἀναλάβουν καμιὰ δέσμευσις ὅσο διαρκοῦσε ὁ πόλεμος (τὴν ἀρχὴ αὐτὴ βέβαια δὲν τὴν τήρησε ὁ ἴδιος ὁ Churchill μετὰ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1944). Ἀντίθετα μάλιστα, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1942 οἱ τρεῖς Σύμμαχοι διακήρυξαν διαδοχικὰ τὴν ἀπόφασή τους γιὰ ἀποκατάστασις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀλβανίας. Σημειώνουμε ὅμως ὅτι ἡ βρεταννικὴ διακήρυξις περιλάμβανε κάποια μνεῖα γιὰ τὴ διευθέτησις τῶν ἀλβανικῶν συνόρων στὴ Διάσκεψις τῆς Εἰρήνης.

Ἀργότερα ἐπίσης, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1943, ὅταν συνθηκολόγησε ἡ Ἰταλία, τὰ αἰτήματα τῆς Ἑλλάδος ἀγνοήθησαν καὶ πάλι κατὰ τρόπο μειωτικὸ. Παρόμοια συνέβησαν τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ κατὰ τὴν προσωρινὴ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τοὺς Βρεταννοὺς ὀρισμένων νησιῶν τοῦ Αἰγαίου, π.χ. τῆς Σάμου καὶ τῆς Λέρου. Ἔτσι, γίνεται, νομίζουμε, φανερὸ ὅτι στὴν πλάστιγγα τῶν βρεταννικῶν συμφερόντων ζύγιζαν περισσότερο ἀπὸ τὸ ἠθικὸ βᾶρος τῆς Ἑλλάδος ὁ νέος σύμμαχος, δηλ. ἡ Ἰταλία, καὶ ἡ Τουρκία. Τέλος, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀγνοήσουμε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι στὴ δήλωσις τῶν ὑπουργῶν τῶν ἐξωτερικῶν τῶν Τριῶν Συμμάχων κατὰ τὴ διάσκεψις τῆς Μόσχας, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1943, σχετικὰ μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐγκλημάτων πολέμου, ἀναφέρθηκε μόνο ἡ Γερμανία χωρὶς νὰ γίνῃ μνεῖα καὶ τῶν δορυφόρων κρατῶν, πιθανὸν λόγω τῶν σχέσεων τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως μὲ τὴ Βουλγαρία.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω πρέπει ὅπως ὅποτε νὰ ὑπογραμμίσῃ κανεὶς καὶ τὴν ἐμμονὴν τοῦ Churchill στὴν ἰδέαν τῆς παλινόρθωσις τοῦ βασιλιᾶ τῆς

Ἑλλάδας, κάτι πού μπορεί νά χαρακτηριστῆ ὡς ὁ κεντρικός ἄξονας τῆς βρετανικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στήν Ἑλλάδα τήν ἐποχὴ ἐκείνη. Αὐτὸ προκάλεσε ἀναμφισβήτητα πολλὰ προβλήματα στὶς σχέσεις τῶν Βρεταννῶν μὲ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ μὲ τίς κυριώτερες ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις.

Ἄλλο ἀφορᾷ πάλι τῆ βρετανικῆ στάση ἀπέναντι στὶς ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις τῆς κατεχόμενης Ἑλλάδας μπορεί νά πῆ κανεὶς, σὲ γενικὲς γραμμές, ὅτι ὡς τὰ μέσα τοῦ 1943 αὐτὲς δὲν εἶχαν προκαλέσει τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Μ. Βρεταννίας παρὰ μόνο μέσα στὰ πλαίσια τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Μὲ αὐτὸ κυρίως ἀσχολοῦνταν τόσο ἡ Βρεταννικὴ Στρατιωτικὴ Ἀποστολὴ στὰ βουνα τῆς Ἑλλάδας ὅσο καὶ τὸ Στρατηγεῖο Μέσης Ἀνατολῆς στὸ Κάιρο. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ὅμως ἡ μεγάλη αὐξηση τῆς δυνάμεως τῶν ὀργανώσεων E.A.M. / E.L.A.S. τῆς Ἀριστερᾶς, πού διαγραφόταν ὡς ἀπειλὴ γιὰ τὴ βρεταννικὴ πολιτικὴ τῆς παλινθρόωσης τῆς μοναρχίας, οἱ συγκρούσεις ἀνάμεσα στὶς ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις καὶ (ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1943) ὁ φόβος τοῦ Churchill γιὰ μελλοντικὴ ἐξάπλωση τῆς σοβιετικῆς ἐπιρροῆς στὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἑλλάδα, προκάλεσαν μιὰ ἀποφασιστικὴ καὶ δυναμικὴ ἀνάμειξη τῆς Μ. Βρεταννίας στὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ὁ βρεταννικὸς παράγοντας παίξει τώρα τὸν πῶς σημαντικὸ ρόλο σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα καὶ κανεὶς δὲν μπορεί νά ἀγνοήσῃ τὸ ρόλο τῆς Μ. Βρεταννίας σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ γεγονότα πού ἀποσκοποῦσαν στὴν πραγματοποίηση τῶν σχεδίων της. Τέτοια χαρακτηριστικὰ γεγονότα εἶναι π.χ. ἡ καταστολὴ ἀπὸ τοὺς Βρεταννοὺς τοῦ κινήματος τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1944, ἡ Συμφωνία τοῦ Λιβάνου (4 Σεπτεμβρίου 1944), μὲ τὴν ὁποία ἐπιβλήθηκε ὡς πρωθυπουργὸς τῆς κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἐνότητος ὁ Γεώργιος Παπανδρέου καὶ ἀπομονώθηκε πολιτικὰ ἡ Ἀριστερά, ἡ ἀπόφαση γιὰ ἀποστολὴ βρεταννικοῦ στρατοῦ στὴν Ἑλλάδα, ἡ Συμφωνία τῆς Καζέρτας (26 Σεπτεμβρίου 1944), πού ὑπήγαγε ὅλες τίς ἑλληνικὲς ἀνταρτικὲς δυνάμεις σὲ βρεταννικὴ διοίκηση, ἡ διάσπαση τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἐνότητος, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ἡ βρεταννικὴ ἐπέμβαση στὴν Ἀθήνα τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1944, καὶ ἄλλα.

Ἄς δοῦμε ὅμως παράλληλα ποιὰ ἦταν, κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, καὶ ἡ στάση τῶν ἄλλων δύο δυνάμεων ἀπέναντι στὰ ἑλληνικὰ θέματα. Ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ πολέμου δὲν εἶχε ἐκδηλώσει κανένα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Μόνο τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1941 ὁ Stalin, στὴ συνάντησή του στὴ Μόσχα μὲ τὸ Βρεταννὸ ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Eden, εἶπε ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἐκθέτοντας τίς σοβιετικὲς ἀπόψεις γιὰ τὴ μεταπολεμικὴ τύχη τῆς Εὐρώπης, ὅτι τὰ Δωδεκάνησα θὰ ἔπρεπε νά παραχωρηθοῦν στὴν Τουρκία. Αὐτὸ προκάλεσε τότε τὴν ἀνησυχία τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης καὶ τὴ διαβεβαίωση τῆς Μ. Βρεταννίας ὅτι καμιὰ ἀπόφαση δὲν θὰ λαμβανόταν γιὰ τὴν τύχη τῶν Δωδεκανήσων χωρὶς προηγούμενη

συνεννόηση μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ νύξη αὐτὴ τοῦ Stalin, οἱ Σοβιετικοί, ὡς τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1944, δὲν ἀσχολήθηκαν ποτὲ μὲ τὰ ἑλληνικὰ θέματα, ἀφήνοντας ἀπόλυτη ἐλευθερία δράσης στοὺς Βρεταννοὺς.

Ἡ πρώτη σοβιετικὴ ἐνέργεια ἐκδηλώθηκε στὰ μέσα Ἀπριλίου 1944, ὅταν δημοσιεύτηκαν στὸ τύπο ἀνταποκρίσεις τοῦ πρακτορείου εἰδήσεων «Τὰς» ἀπὸ τὸ Κάιρο, μὲ τίς ὁποῖες ἐπικρινόταν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, καὶ ἔμμεσα καὶ ἡ βρεταννικὴ, γιὰ τὸν τρόπο ἀντιμετώπισης τῶν ταραχῶν στὸν ἑλληνικὸ στρατὸ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καί, γενικώτερα, γιὰ τὴ στάση τους ἀπέναντι στίς ἀντιστασιακὰς ὀργανώσεις. Αὐτὸ ἀνησύχησε τὸν Churchill καὶ ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ μιὰ σειρά ἀγγλοσοβιετικῶν ἐπαφῶν, ποὺ πραγματοποιήθηκαν κυρίως μὲ βρεταννικὴ πρωτοβουλία, μέσω τῆς σοβιετικῆς πρεσβείας στὸ Λονδίνο, καὶ ποὺ ἀποσκοποῦσαν στὴν ἐξασφάλισή τῆς βρεταννικῆς πρωτοκαθεδρίας στὰ ἑλληνικὰ θέματα μὲ ἀντίστοιχη ἀναγνώριση τῆς σοβιετικῆς προτεραιότητος στὴ Ρουμανία. Ἐπρόκειτο, μ' ἄλλα λόγια, γιὰ ἓνα κυνικὸ παζάρεμα συμφερόντων μεταξὺ τῶν δύο Μ. Δυνάμεων, ποὺ στὴν ἀρχὴ μάλιστα γινόταν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ἀμερικῆς. Ὅταν οἱ Σοβιετικοὶ ζήτησαν νὰ πληροφορηθοῦν καὶ τὴ γνώμη τῶν Η.Π.Α. πᾶνω στὸ θέμα αὐτό, ὁ Roosevelt, μόνον ἔπειτα ἀπὸ ἰσχυρὴ πίεση τοῦ Churchill καὶ μετὰ ἀπὸ τετράμηνη καθυστέρηση, ἔδωσε τὴ συγκατάθεσή του νὰ ἰσχύσῃ ἡ συμφωνία αὐτὴ δοκιμαστικὰ γιὰ ἓνα τρίμηνο καὶ ἀποκλειστικὰ γιὰ ζητήματα στρατηγικῆς τοῦ πολέμου, χωρὶς τοῦτο νὰ ἀποτελέσῃ προοίμιον τῆς διαίρεσης τῶν Βαλκανίων σὲ «σφαίρες ἐπιρροῆς». Παρόλα αὐτά, ἡ διαίρεση αὐτὴ τῶν Βαλκανίων ἔγινε πραγματικότητα καὶ ἐπικυρώθηκε οὐσιαστικὰ στίς 9 Ὀκτωβρίου 1944 στὴ Μόσχα μὲ τὴ γνωστὴ ἄτυπη συμφωνία Churchill - Stalin (Ἑλλάδα 90%-10%, Ρουμανία 10% - 90%, Γιουγκοσλαβία 50%-50% καὶ Βουλγαρία 75%-25%). Ἡ συμφωνία βέβαια αὐτὴ δὲν ἀποτελοῦσε τίποτε παραπάνω ἀπὸ μιὰ ρεαλιστικὴ ἐνέργεια τῶν Βρεταννῶν ποὺ ἐπιβεβαίωνε μιὰ πραγματικότητα, γιὰτὶ ὁ σοβιετικὸς στρατὸς εἶχε ἤδη καταλάβει τὴ Ρουμανία καὶ τὴ Βουλγαρία καί, ἀπὸ τίς 9 Σεπτεμβρίου, εἶχε εἰσέλθει καὶ στὴ Γιουγκοσλαβία.

Ἡ παραπάνω συμφωνία ἔπαιξε ἀναμφισβήτητα σοβαρὸ ρόλον στὴ διαμόρφωση τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα ὡς τὰ μέσα τοῦ 1945. Ἔτσι, π.χ. στίς 11 Ὀκτωβρίου 1944 ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση διέταξε τὸν βουλγαρικὸ στρατὸ νὰ ἐκκενώσῃ τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη ποὺ κατεῖχε, κάτι ποὺ ἐμπόδιζε ὡς τότε τὴν ὑπογραφή τῆς ἀνακωχῆς μὲ τὴ Βουλγαρία ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοαμερικανούς, οἱ ὅποιοι καὶ τὸ εἶχαν θέσει ὡς προϋπόθεσιν ἔπειτα ἀπὸ αἴτημα τῆς Ἑλλάδας. Ἀξίζει ἐπίσης νὰ τονιστῇ ὅτι κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς ἐπέμβασης τοῦ βρετανικοῦ στρατοῦ στὴν Ἀθήνα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1944 ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση δὲν προέβη σὲ καμιὰ δημόσια ἐπικριτικὴ ἐκδήλωση.

Οἱ Η.Π.Α., τέλος, στὴν πολιτικὴ τους ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα ἀκολούθησαν βασικὰ τὴ Μ. Βρεταννία. Μολονότι ἦταν ἀντίθετος στὴν ἰδέαν τῆς ἐπανά-

δου τοῦ βασιλιᾶ χωρίς δημοψήφισμα καί, ἰδίως, στήν ἐπιβολή του μέ τή δύναμη τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, ἐντούτοις ὁ Roosevelt σέ κρίσιμες στιγμές, στήριξε τή θέση τοῦ Γεωργίου Β'. Ἐπίσης πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι οἱ Ἄμερικανοί συμφώνησαν στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἀντιμετώπισαν οἱ Βρεταννοί τὸ θέμα τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἐνέκριναν τὸν Παπανδρέου ὡς πρωθυπουργό, καθῶς καί τή συμφωνία τοῦ Λιβάνου, καί, ἔστω καί μέ προσωρινή μορφή, ὁ Roosevelt ἀναγκάστηκε νά δεχθῆ τήν ἀγγλοσοβιετικὴ συμφωνία γιὰ τὸ μοίρασμα τῶν Βαλκανίων σέ «σφαίρες ἐπιρροῆς». Ἀκόμη δέχθηκαν τὴν ἀποστολὴ βρετανικοῦ στρατοῦ στήν Ἑλλάδα καί βοήθησαν στή μεταφορά του τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1944, ἀλλὰ ἀρνήθηκαν νά ἀναμειχθοῦν σέ ἄλλα ζητήματα πολιτικά, περιοριζόμενοι στὸ ἔργο τῆς περίθαλψης τοῦ πληθυσμοῦ. Ἰδίως δὲν ἀναμείχθηκαν στή σύγκρουση τοῦ Δεκεμβρίου. Ὁ Roosevelt μάλιστα εἶχε τότε τὴ γνώμη ὅτι θὰ ἦταν δυνατὴ μιὰ ἀγγλο-ἀμερικανοσοβιετικὴ συνεργασία γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν μεταπελευθερωτικῶν προβλημάτων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καί ὅτι ἡ Ἑλλάδα θὰ ἔπρεπε νά γίνῃ ἡ πρώτη χώρα γιὰ τὴν πειραματικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Γενικὰ πάντως, μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ἡ ἀμερικανικὴ πολιτικὴ ἀπέναντι στήν Ἑλλάδα συμβάδιζε μέ τὴ βρετανικὴ, μετὰ τὸ θάνατο μάλιστα τοῦ Roosevelt (12 Ἀπριλίου 1945) εὐθυγραμμίστηκε σχεδὸν μ' αὐτήν.

Θὰ κλείσουμε τὴ σύντομη αὐτὴ εἰσήγηση μέ λίγα λόγια σχετικὰ μέ τὴ στάση τῶν Μεγάλων Συμμάχων ἀπέναντι στήν Ἑλλάδα κατὰ τὴν τελευταία ἀπὸ τίς χρονικὲς περιόδους ποὺ μνημονεύσαμε στήν ἀρχή.

Στὴ Διάσκεψη τῶν Τριῶν Μ. Δυνάμεων στὴ Γιάλτα (4 - 11 Φεβρουαρίου 1945), τὴν τελευταία πρὶν ἀπὸ τὴ λήξη τοῦ πολέμου, τὸ ἐλληνικὸ θέμα δὲν ὑπῆρχε κὰν στήν ἡμερήσια διάταξη τῶν συζητήσεων. Μόνον ὁ Stalin στίς 8 Φεβρουαρίου ζήτησε ἀπλῶς νά πληροφορηθῆ τί συνέβαινε στὴ χώρα αὐτή, ἐπεξηγώντας ταυτόχρονα στόν Churchill ὅτι δὲν εἶχε καμιὰ πρόθεση νά ἀναμειχθῆ ἢ νά ἐπικρίνῃ τίς βρετανικὲς ἐνέργειες. Στὴν πρόσκληση μάλιστα τοῦ βρεταννοῦ πρωθυπουργοῦ νά στείλῃ παρατηρητὲς στήν Ἑλλάδα, ὁ Stalin δήλωσε ὅτι εἶχε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στήν πολιτικὴ τῆς Μ. Βρετανίας γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἦταν φανερό ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς συμφωνίας Churchill - Stalin ἴσχυε ἀκόμη. Ὅμως ἕνα μῆνα ἀργότερα ἄρχισε ἡ μεταστροφὴ τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς, ποὺ ἐκδηλώθηκε πρῶτα σέ ἐκπομπές τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τῆς Μόσχας μέ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς ἐλληνικῆς κυβέρνησης γιὰ σοβαρὲς παραβιάσεις τῆς Συμφωνίας τῆς Βάρκιζας καί συνεχίστηκε μέ διάφορες ἄλλες ἐνέργειες, ὅπως π.χ. ἡ ἀρνήση τοῦ Stalin σέ νέα πρόταση τοῦ Churchill γιὰ ἀποστολὴ παρατηρητῶν στίς ἐλληνικὲς ἐκλογές, ἡ δήλωση τοῦ Molotov στόν Ἑλ-

λῆνα ὑπουργὸ τῶν ἐξωτερικῶν Ἰωάννη Σοφιανόπουλο κατὰ τὴ διάσκεψη γιὰ τὴν ἴδρυση τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν στὸ San Francisco, ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση δὲν θὰ ἔστειλε πρεσβευτὴ στὴν Ἀθήνα, ἀν δὲν σχηματιζόταν πρῶτα κυβέρνηση μὲ συμμετοχὴ καὶ τῆς Ἀριστερᾶς, καὶ ἄλλα.

Ἡ ἀρνητικὴ στάση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας ἐντάθηκε στὴ διάσκεψη τῶν Τριῶν Μεγάλων στὸ Πότσδαμ (17 Ἰουλίου - 2 Αὐγούστου 1945), ὅπου οἱ Σοβιετικοὶ ἐπιτέθηκαν ἀνοιχτὰ ἐναντίον τῆς ἐλληνικῆς κυβέρνησης, κατηγορώντας τὴν ὅτι καταπατεῖ τὴ Συμφωνία τῆς Βάρκιζας, ὅτι ἀπειλεῖ μὲ στρατιωτικὴ δράση τοὺς γείτονές της (Ἀλβανία καὶ Βουλγαρία) καὶ ἄλλα, πράγμα πού προκάλεσε τὴν ὀξεία ἀντίδραση τῶν Βρεταννῶν. Ἡ στάση αὐτὴ τοῦ Stalin ἀπέβλεπε ὅπωςδήποτε στὴν ἠθικὴ στήριξη τῶν ὀπαδῶν τῆς Ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα, ἡ θέση τῶν ὁποίων εἶχε γίνεи πολὺ δύσκολη, ἀλλὰ κυρίως ἀποτελοῦσε ἀντίδραση στὶς ἀγγλοαμερικανικὲς πιέσεις γιὰ ἐφαρμογὴ τῆς συμφωνίας τῆς Γιάλτας στὴ Βουλγαρία καὶ Ρουμανία, διενέργεια δηλαδὴ ἐλευθερῶν ἐκλογῶν, δημοκρατικὴ ἀντιπροσωπευτικὴ κυβέρνηση κ.λ. Τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ «ψυχροῦ» πολέμου εἶχαν ἐμφανιστῆ.

Κάτω ἀπὸ τίς συνθήκες αὐτές ἦταν πολὺ φυσικὸ οἱ ἐθνικὲς διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδας (ἀπὸ αὐτές εἶχε ἀφαιρεθῆ ἡ Κύπρος), καθὼς καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐλληνικὰ θέματα, νὰ συναντήσουν ἰσχυρὴ σοβιετικὴ ἀντίδραση κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Συνεδρίου Εἰρήνης τῶν Παρισίων (Ἰούλιος - Ὀκτώβριος 1946) τόσο στὶς συνεδριάσεις τῆς Ὀλομέλειας τοῦ Συνεδρίου, ὅσο καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων του, ὅπως ἦταν τὸ Συμβούλιο τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν 4 Μ. Δυνάμεων, ἡ Ἐπιτροπὴ Πολεμικῶν Ἐπανορθώσεων καὶ ἄλλα. Ὁ χρόνος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀναφερθοῦμε ἀναλυτικὰ στὰ γεγονότα αὐτά, γι' αὐτὸ καὶ περιοριζόμαστε μόνον νὰ ποῦμε συμπερασματικὰ ὅτι τὰ ἐλληνικὰ θέματα ἐγίναν τότε ὁ χῶρος ὅπου ὁ ἀγγλοσοβιετικὸς ἀνταγωνισμὸς ἐκδηλώθηκε στὴν ὀξύτερη μορφή του. Ὅλα τὰ ἐλληνικὰ αἰτήματα, μὲ ἐξαιρεση τὸ θέμα τῆς Δωδεκανήσου, ἀντιμετωπίστηκαν ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση μὲ ἐχθρότητα, ἐνῶ παράλληλα καὶ ἡ στάση τῶν ἄλλων δύο Δυνάμεων δὲν ἦταν σὲ ὅλα θετικὴ, σὲ μερικὰ μάλιστα θέματα ἡ στάση τῶν Η.Π.Α. ὑπῆρξε ἀρνητικὴ. Τὸ πιὸ τραγικὸ ὅμως εἶναι ὅτι, ἐνῶ στὸ Παρίσι οἱ λαοὶ πού εἶχαν ἀντιμετωπίσει τὸ ναζισμὸ καὶ τὸ φασισμὸ προσπαθοῦσαν, ἔστω καὶ μέσα σ' ἓνα κλίμα ἀνταγωνισμοῦ τῶν νικητριῶν Μ. Δυνάμεων, νὰ τερματίσουν τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον, στὴν Ἑλλάδα τὴν ἴδια ἐποχὴ ἄρχιζε ἓνας «θερμὸς ἐμφύλιος πόλεμος» πού ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσει τρία χρόνια καὶ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴ συμφορὰ πού εἶχε προκαλέσει στὴ χώρα αὐτὴ ὁ μεγάλος πόλεμος. Ἡ περίπτωσις τῆς Ἑλλάδας ἦταν τὸ μοναδικὸ παράδειγμα στὴν ἀπελευθερωμένη Εὐρώπη.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Auty Phyllis - Clogg Richard (ἐκδότες), *British Policy towards Wartime Resistance in Yugoslavia and Greece*, London 1975.

Barker Elisabeth, *British Policy in South-East Europe in the Second World War*, London 1976.

Barker Elisabeth, 'Η Ἑλλάδα στὸ πλαίσιο τῶν ἀγγλοσοβιετικῶν σχέσεων, 1941-1947, στὸν τόμο «Ἀπὸ τὴν Ἀντίσταση στὸν Ἐμφύλιο Πόλεμο», ἐπιμέλεια Μάριον Σαράφης, Ἀθήνα 1982, σ. 25-54.

Clidakis Harry C., *Greece 1935-1941: The Metaxas Regime and the diplomatic background to World War II*, Ann Arbor, Michigan 1971.

Constantopoulos D. S., *The Paris Peace Conference of 1946 and the Greek-Bulgarian Relations*, Thessaloniki 1956.

Δραγούμης Φιλ., *Τὰ ἑλληνικὰ δίκαια στὴ Διάσκεψη τῆς Εἰρήνης*, Θεσσαλονίκη 1949.

Iatrides John O., *United States' attitude toward Greece during World War II*, στὸν τόμο «Μελετήματα στὴ μνήμη Βασιλείου Λαούρδα», Θεσσαλονίκη 1975, σ. 599-625.

Κιτσίκης Δημ., 'Η Ἑλλάς τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, Ἀθήναι 1974.

Koliopoulos John S., *Unwanted Ally: Greece and the Great Powers, 1939-1941*, «Balkan Studies», τ. 23 (Thessaloniki 1982), σ. 7-25.

Κοραντῆς Α. Ι., *Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης (1919-1956)*, τ. Γ' μέρος Α' (1939-1943), Θεσσαλονίκη 1979, μέρος Β' (1943-1945), Ἀθήναι 1981.

Λιναρδάτος Σπύρος, 'Η ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ ὁ πόλεμος 1940-41, τ. Α', Ἀθήνα 1975.

Μαθιόπουλος Βάσος, 'Η Ἑλληνικὴ Ἀντίσταση (1941-1944) καὶ οἱ «Σύμμαχοι», Ἀθήνα 1977.

Malakasses John Thomas, *British-American Conflict over the Question of the Monarchy in Greece. The first phase of the active British intervention in Greece and the prelude to the American involvement in the affairs of Greece*, Ἰωάννινα 1980.

Παπαδάκης Β. Π., *Διπλωματικὴ Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολέμου, 1940-1945*, Ἀθήναι 1957.

Papadakis B. P., *Histoire diplomatique de la Question Nord-épirote*, Athènes 1958.

Smirnova N. D., 'Η πολιτικὴ τῶν Η.Π.Α. σὲ σχέση μετὰ τὴν Ἑλλάδα (1943-1945), «Novaja i Novejšaja Istorija», (Μόσχα 1984), σ. 44-62 (ρωσικά).

Scolopoulos C., Anglo-Hellenic talks on Cyprus during the Axis campaign against Greece, «Balkan Studies», τ. 23 (Thessaloniki) 1982, σ. 199-217.

Wittner Lawrence S., 'Η άμερικανική πολιτική άπέναντι στην 'Ελλάδα: 1944-1949, στόν τόμο «'Η 'Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. "Ένα έθνος σέ κρίση», 'Αθήνα 1984, σ. 399-417.

Woodhouse C. M., Τό 'Εθνικό 'Απελευθερωτικό Μέτωπο καί ή σχέση του με τή Βρετανία, στόν τόμο «'Η 'Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. "Ένα έθνος σέ κρίση», 'Αθήνα 1984, σ. 145-176.

Woodward Llewellyn Sir, British Foreign Policy in the Second World War, τ. III, London 1971.

Xydis Stephen, Greece and the Great Powers, 1944-1947. Prelude to the «Truman Doctrine», Thessaloniki 1963.

'Υπουργείον 'Εξωτερικῶν, 1940-41, έλληνικά διπλωματικά έγγραφα, έπιμέλεια έκδοσης Κ. Σβολοπούλου, 'Αθήνα 1980.